

25 жовтня виповнюється 205 років від дня народження видатного французького математика, основоположника сучасної алгебри **Еваріста Галуа** (25.10.1811-31.05.1832).

Народився він в м.Бур-ля-Рен поблизу Парижа. Батько майбутнього вченого Ніколь Габріель Галуа був високоосвіченою людиною і спочатку займав посаду директора інтернату при Імперському університеті, а згодом, через 17 років, - мера міста Бур-ля-Рен. Батько мав великий вплив на розвиток здібностей Еваріста, на його становлення як математика. Саме він прищепив синові любов до математики та спеціальної літератури.

З 1827 р. Еваріст почав самостійно вивчати математику. Так, книгу французького математика Андрієна Марі Лежандра "Начала геометрії" він прочитав за два дні і повністю засвоїв викладений у ній матеріал. Згодом за кілька днів ним була опрацьована інша праця цього ж вченого "Розв'язання чисельних рівнянь". Майже відразу ж після цього Галуа розпочав самостійні дослідження і в 16-18 років, будучи учнем ліцею, здобув багато результатів з теорії, яку згодом назвали його іменем.

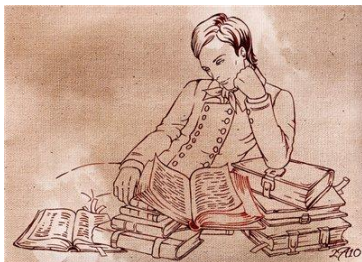
Уже в цей час Галуа знав математику незрівнянно краще від багатьох своїх учителів, які, здебільшого його недолюбили, адже щоб примусити юного Еваріста слухати і працювати, вони самі повинні були ґрунтовно готуватися до занять і багато знати. Винятком був учитель математики мсьє Рішар. Він розгадав величезний талант Галуа і всіляко йому допомагав.

Свої наукові праці Галуа двічі подавав до Паризької Академії наук, але його математичні ідеї були настільки новими, що навіть такі визначні математики того часу, як Огюстен Луї Коші, Жан Батіст Жозеф Фур'є, Сімеон Дені Пуассон не розуміли значення праць юного вченого. Бажаючи ознайомити допитливих ровесників зі своєю теорією, Галуа в січні 1831 р. в одній з газет вмістив об'яву, що прочитає для студентів курс лекцій з вищої алгебри. На першу лекцію прийшло сорок осіб, на другу - десять, а на третю - четверо. Новизна ідей, подробиці, які були зрозумілими тільки одному цьому геніальному юнакові, відштовхнули слухачів.

Галуа також брав активну участь у політичній боротьбі, що розгорнулася в той час у країні. Він був членом лівореспубліканського товариства "Друзі народу", яке боролось проти монархії, за встановлення республіканського ладу у Франції. За публічні виступи проти короля Галуа двічі

заарештовували. Майже відразу після того, як його вдруге було звільнено з в'язниці, він був убитий на дуелі, яку влаштували його політичні супротивники. Це сталося в 1832 р. Еварісту Галуа було тоді 20 років.

Перед дуеллю Галуа написав своєму другу С.Шевалле листа, в якому коротко сформулював свої основні відкриття і просив повідомити про них Карла Густава Якобі та Карла Фрідріха Гаусса, щоб ці відомі вчені дали висновок "не про справедливість, а про важливість цих теорем".

За період з 1828 по 1830 рр. великий учений опублікував 5 математичних праць, з яких найвизначнішою була "Аналіз одного мемуара про алгебраїчне розв'язування рівнянь" (1830 р.). У ній він фактично побудував теорію скінченних полів. Галуа самостійно довів неможливість розв'язання в радикалах довільних алгебраїчних рівнянь вище 4-го степеня і визначив необхідну і достатню умову, яку задовольняють алгебраїчні рівняння даного степеня, розв'язані в радикалах. При цьому Галуа створив струнку загальну теорію груп, яка істотно вплинула не тільки на розвиток алгебри, а й усієї математики XIX ст. Ідеї та методи теорії груп застосовуються в сучасній квантовій механіці та кристалографії. Інші праці видатного математика стосувалися дослідження властивостей інтегралів довільних алгебраїчних функцій однієї змінної, так званих абелевих інтегралів. Фундаментальні результати Галуа в цьому питанні набагато випередили праці німецького математика Георга Фрідріха Бернхарда Рімана. Можна з впевненістю сказати, що постать Галуа залишила в історії математики як науки визначний слід. За короткий період життя, який відвела йому доля, він зробив вагомий внесок у світову науку, а його праці стали поштовхом для наступників.

За матеріалами "Біографічного словника діячів у галузі математики"

(автори Бородін О.І., Бугай А.С.)